

- زمانی که لازم است اعضای تیم نسبت به تصمیمی که می‌گیرند و عواقب آن، به‌طور کامل آگاه و مسئول باشند.
 - هنگامی که حضور چهره‌های بالادست و فشار همتایان بر تصمیم‌گیری اثر می‌گذارد.
 - رویکرد روش دلفی
 - تحقیق کمی در مطالعات توصیفی، روش تحقیق کیفی و تلفیقی ذکر شده است و دارای رویکردی خرد است. در منابع، به مصاحبه‌ی دلفی به عنوان نوعی مصاحبه‌ی اتنوگرافیک نیز اشاره شده است.
- مراحل اجرا**
- «فاول» مراحل زیر را پیشنهاد کرده است:
- تشکیل تیم اجرا و نظارت بر انجام دلفی.
 - انتخاب یک یا چند هیأت (پنل) جهت شرکت در فعالیت‌ها. اعضای این هیأت‌ها معمولاً متخصصان و خبرگان حوزه‌ی تحقیق هستند.
 - راه‌اندازی فعالیت‌های تنظیم پرسشنامه برای دور اول.
 - بررسی پرسشنامه از نظر نوشتاری (رفع ابهامات استنباطی و ...)
 - ارسال اولین پرسشنامه به اعضای هیأت‌ها
 - تجزیه و تحلیل پاسخ‌های رسیده در دور اول
 - آماده کردن پرسشنامه‌ی دور دوم (با بازنگری‌های مورد نیاز)
 - ارسال پرسشنامه‌ی دور دوم برای اعضای هیأت‌ها
 - تجزیه و تحلیل پاسخ‌های رسیده در دور دوم (مراحل تا حصول پایداری در پاسخ‌های دریافتی ادامه می‌یابد)
 - آماده‌سازی گزارش توسط تیم تحلیل‌گر
 - مهم‌ترین نکته در این فرآیند، درک هدف‌های بکارگیری روش دلفی از طرف شرکت کنندگان است. در صورت عدم درک صحیح، با پاسخ‌هایی نامرتب از سوی شرکت کنندگان مواجه خواهیم بود. پاسخ دهندگان باید از معلومات کافی در حوزه‌ی مربوطه برخوردار بوده و با ادبیات موضوعی مقوله‌ی مورد بحث آشنایی داشته باشند. ولی در عین حال شاید لزوماً به تخصص بسیار بسیار بالا در زمینه‌ی مورد نظر نیازی نباشد. حداقل تعداد اعضای پنل‌ها برای حصول به نتیجه‌ی قابل اتکاء بستگی به طراحی تحقیق دارد. بنا بر نظر «برکھوف» در شرایط آرمانی حتی گروه‌های چهار نفره هم می‌توانند عملکرد مناسبی داشته باشند.
- نحوه‌ی صورت‌بندی عنوان**
- در تعیین عنوان تحقیق باید ملاحظات را رعایت کرد:
- جامع باشد، مانع باشد، ساده و قابل درک باشد، کلی نباشد، در حد ادعای عنوان باشد و طولانی نباشد.
 - نحوه‌ی آماده‌سازی طرح‌نامه‌ی تحقیق در روش دلفی
 - بیان موضوع تحقیق و تعریف آن
- بیان ضرورت و اهمیت موضوع تحقیق
 - تشریح فرآیند تاریخی موضوع تحقیق
 - بیان اهداف تحقیق
 - بیان سؤال‌های تحقیق
 - مفاهیم اساسی تحقیق
 - روش تحقیق
 - فنون گردآوری اطلاعات
 - تشکیل مجموعه‌ی مورد تحقیق و نمونه‌گیری
 - شیوه‌های سنجش اعتبار
 - رویه‌ی گردآوری داده‌ها
 - فنون آماری مورد استفاده در توصیف و تحلیل داده‌ها
 - چگونگی ارائه‌ی نتایج تحقیق
 - محدودیت‌های احتمالی پیش رو
 - فهرست مهم‌ترین منابع و مأخذ فارسی و خارجی
 - فصل‌ها و بخش‌های اصلی و فرعی روش دلفی
 - روش دلفی مانند هر روش کیفی دیگر دارای ۳ فصل است.
 - فصل اول - کلیات پژوهش
 - مقدمه
 - بیان موضوع تحقیق و تعریف آن
 - بیان ضرورت و اهمیت موضوع تحقیق
 - تشریح فرآیند تاریخی موضوع تحقیق
 - (ب) بیان اهداف: ۱. اهداف کلی ۲. اهداف جزئی
 - بیان سؤال‌های تحقیق
 - فصل دوم - روش شناسی
 - شمای تحقیق
 - بیان سؤال‌های تحقیق
 - روش تحقیق
 - تکنیک تحقیق
 - جامعه‌ی آماری
 - روش نمونه‌گیری
 - رویه‌ی جمع‌آوری اطلاعات
 - سطح تجزیه و تحلیل
 - تکنیک‌های آماری مورد استفاده برای توصیف و تحلیل
 - محدودیت‌های روش شناختی پژوهش
 - فصل سوم - ارائه‌ی یافته‌ها
 - توصیف یافته‌ها
 - تحلیل یافته‌ها

زمینه‌ی موضوع مورد نظر داشته باشد، در بحث درگیر و برنتایج فرآیند تأثیر بگذارد؛ با این وجود، افراد غیرمتخصص و علاقمند را نیز شامل می‌شوند.

پاسخ دهندگان باید نسبتاً بی‌طرف بوده و اطلاعات کسب شده منعکس کننده دانش و درک آنها باشد. علاوه بر توانایی، علاقه و تعهد شرکت کنندگان به موضوع، درگیر شدن مداوم در کلیه‌ی راندها نیز مورد نیاز است؛ هرچند که دلفی با فراهم سازی بحث در محدوده‌ی محترمانه و ارائه‌ی نظرات متفاوت اعضا به هم موجب علاقمندی و درگیری خواهد شد.

تعداد متخصصین

هیچ قانون قوی و صریحی در مورد نحوه‌ی انتخاب و تعداد متخصصین وجود ندارد و تعداد آنها وابسته به فاکتورهای: همگنی یا ناهمگنی بودن نمونه، هدف دلفی یا وسعت مشکل، کیفیت تصمیم، توانایی تیم تحقیق در اداره‌ی مطالعه، اعتبار داخلی و خارجی، زمان جمع آوری داده‌ها و منابع در دسترس، دامنه مسئله و پذیرش پاسخ است و تعداد شرکت کنندگان معمولاً کمتر از ۵۰ نفر و اکثراً ۱۵ تا ۲۰ نفر بوده است. هرچند در مقالات تعداد ۱۰ تا ۲۰ نفر را نیز گزارش نموده‌اند، اما در گروه‌های هموزن ۱۰ نفر کافی است. در دلفی معمولاً از ۱۵ نمونه‌ی هتروزن برای به دست آوردن طیف گسترده‌ی نظرات، پاسخ‌های با کیفیت و راه‌حل‌های قابل پذیرش استفاده می‌شود. این نمونه‌گیری موجب افزایش حجم نمونه، مشکلات جمع‌آوری داده‌ها و در نهایت، پیچیدگی رسیدن به اجماع، اجرای آنالیز و بازیابی نتایج می‌شود؛ هرچند که با حجم نمونه‌ی بزرگتر، تعداد قضاوت‌ها افزایش و ترکیب آنها اعتماد را افزایش می‌دهد.

بعضی محققین متذکر می‌شوند معمولاً ۳۰ نفر برای ارائه‌ی اطلاعات کافی است و با افزایش آنها پاسخ‌ها تکراری شده و اطلاعات جدیدی اضافه نمی‌شود. اما بعضی دیگر می‌نویسند شواهد تجربی کمی در مورد اثر تعداد شرکت کنندگان بر اعتبار و اعتماد فرآیند اجماع در دسترس است. در شناسایی و انتخاب متخصصین از روش‌های مختلف استفاده می‌شود:

- مرحله‌ی یک - آمادگی برای انتخاب
- شناسایی رشته‌ها، مهارت‌ها، شاغلین، ادارات دولتی
- شناسایی سازمان‌های مرتبط
- شناسایی آکادمی‌ها و مطبوعات مرتبط
- مرحله‌ی دو - تعیین جمعیت با نام
- نوشتن نام‌های افراد رشته‌ها و مهارت‌های مرتبط
- نوشتن نام‌های افراد سازمان‌های مرتبط
- نوشتن نام‌های افراد آکادمی‌ها و شاغلین مطبوعات مرتبط

شیوه‌ی عملیاتی کردن روش و استفاده از تکنیک‌ها

برای عملیاتی کردن روش دلفی باید اجزای آن را به خوبی شناخت. در ادامه، اجزای مختلف روش دلفی را معرفی می‌کنیم:

اجزای اصلی دلفی شامل تکرار یا بازگویی، پرسشنامه، متخصصین، بازخورد کنترل شده، گمنامی، آنالیز نتایج، اجماع، زمان و تیم هماهنگ کننده است که در زیر هر یک به اختصار شرح داده می‌شود.

بازگویی یا تکرار

منظور تکرار یکسری راندها به صورت فرایندی، سیستماتیک و نوشتاری به وسیله‌ی پرسشنامه و با هدف روشن تا اجماع نظرات است که متخصصین حداقل دو بار در مورد سؤال مشابه نظر داده و با دریافت اطلاعات از سایرین، امکان تجدید نظر در پاسخ‌های خود را دارند؛ این مسئله باعث توسعه‌ی کار گروهی بدون آگاهی از وجود سایرین می‌شود و در اصل، از تأثیر منفی نفوذ شخصیت و وضعیت شرکت کنندگان در پاسخ‌های سایرین اجتناب می‌گردد. از نظر تعداد راندها، مقالات ۲ تا ۱۰ راند را گزارش داده‌اند، اما دلفی کلاسیک دربرگیرنده‌ی چهار راند بوده که محققین معمولاً برای دستیابی به اهداف تحقیق خود، آن را به دو تا سه راند کوتاه می‌نمایند. در هر صورت، تصمیم‌گیری در مورد تعداد راندها تا حد زیادی عملی یا تجربی بوده و بستگی به زمان در دسترس و نوع سؤال آغازین دارد؛ اگرچه با افزایش راندها، صحت افزایش یافته، اما اغلب بعد از سه راند، خستگی ایجاد می‌کند و معمولاً نتایج جدید و مفیدی به دست نمی‌آید. همچنین شیوه‌ی تکرار در طی راندهای نوشتاری و به طور معمول مداد و کاغذی، از طریق پست معمولی و یا پست الکترونیک و دورنگار است.

متخصصین

شرکت کنندگان دلفی متخصصین یا خبرگان می‌باشند. آنها به چهار پانلیست‌ها با خصوصیات: دانش و تجربه در موضوع، تمایل، زمان کافی برای شرکت و مهارت‌های ارتباطی مؤثر نیاز دارند و پارامترهای کلیدی مطالعه نیز: صلاحیت پانلیست‌ها، اندازه‌ی پانل و روش انتخاب آنها است.

صلاحیت پانلیست‌ها

شناسایی متخصصین، نکته‌ی مهمی در دلفی بوده، چنان که دستیابی به اهداف، وابسته به انتخاب دقیق شرکت کنندگان است. دلفی تمرکز بر استخراج نظرات از متخصصین در زمان کوتاه داشته و نتایج وابسته به تخصص افراد در دانش مورد نظر، کیفیت و صحت پاسخ‌ها، و همکاری و درگیری مداوم آنها در دوره مطالعه است. به عبارتی، موفقیت دلفی در رابطه با انتخاب نمونه‌ها است. متخصص دلفی باید دانش کافی در

نشده است. نقص راهنما منجر به تنوع رویکرد و تفسیر گزارش‌ها به طرق مختلف شده که در نتیجه، انسجام و پیوستگی روش را تحت تأثیر قرار می‌دهد. روش‌های آنالیز براساس هدف دلفی، ساختار راندها، نوع سوالات و تعداد شرکت کنندگان تعیین می‌شود.

اجماع

منظور از اجماع، رسیدن به اتفاق نظر در مورد یک ایده و گاه تلاش برای مشخص ساختن تفاوت‌ها است. اجماع به معنی یافتن پاسخ صحیح نیست، بلکه صرفاً توافق شرکت کنندگان در یک سطح خاص در موضوع است و البته دستیابی به توافق صددرصد امکان پذیر نیست، چرا که زمینه‌ی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و علمی افراد متفاوت است. همچنین این روش جایگزینی برای مرور علمی گزارش‌ها یا مقالات منتشر شده نیست. معیارهای نشان دهنده‌ی اجماع، درصد گزینه‌ها به عنوان رایج‌ترین الگوی پاسخ‌ها و تفسیر بر مبنای نظر متخصصین است اکثریت مقالات، جنس و نوع معیار مورد استفاده در تعریف و تعیین اجماع را براساس تفسیر نمونه‌ها می‌دانند و اساساً زمانی در مورد اجماع تصمیم‌گیری شده که درصد مشخصی از آراء درون سطح خاصی قرار گیرد، هرچند برخی استفاده از درصد را ناکافی دانسته و کاربرد بخش‌ها معتبرتری را برای تعیین ثبات پاسخ‌ها طی راندها توصیه می‌نمایند. همچنین سطح استاندارد برای اجماع وجود ندارد و بعضی مطالعات در نشان دادن اجماع ضعیف هستند. در نتایج مطالعات، محدوده‌ی متفاوتی از سطح اجماع ۵۱ تا ۱۰۰ درصد گزارش شده است.

گمنامی شرکت کنندگان

در دلفی، اطلاعات بدون تماس فیزیکی منتقل می‌شود و شرکت کنندگان، سایر افراد درگیر در مطالعه را نمی‌شناسند و پاسخ‌های آنها گمنام است. گمنامی به هر عضو پانل فرصت برابر می‌دهد تا نظرات خود را بیان و ایده‌ها را بدون فشار روانی و شناسایی به وسیله‌ی سایر اعضا ارائه کند، که تسهیل کننده‌ی حقیقت‌جویی و پاسخ‌های باز بوده و موجب کسب بینش و دانش کافی در تحقیق می‌شود. در مواردی ممکن است افراد همدیگر را شناخته اما در هر صورت، به پاسخ‌های یکدیگر بطور مشخص دسترسی ندارند. به نظر می‌رسد احتمال گمنامی کامل نیست، چرا که محقق، افراد پاسخ‌دهنده‌ی اصلی را می‌شناسد. بنابراین، گاه واژه‌ی شبه گمنامی در دلفی استفاده می‌شود. در کل، برای حفظ حقوق شرکت کنندگان به آنها رخصت می‌دهند تا در آخرین فرم تحقیق نامشان را به عنوان همکار بنویسند.

زمان

اجرای دلفی زمان‌بر است. زمان‌های مورد نیاز دلفی شامل زمان

مرحله‌ی سه - معرفی متخصصین اضافه

- تماس با متخصصین لیست شده در بالا

- معرفی متخصصین دیگر و تماس با آنها

مرحله چهار - رتبه‌بندی متخصصین

- ایجاد چهار زیر گروه برای هر کدام از رشته‌ها

- طبقه‌بندی متخصصین براساس لیست‌های مرتبط

- رتبه‌بندی متخصصین در هر لیست براساس صلاحیت آنها

مرحله پنج - دعوت از متخصصین

- دعوت متخصصین برای هر پانل براساس هر دیسپلین

- دعوت متخصصین براساس رتبه‌بندی در هر زیر گروه

- مشخص شدن جمعیت هدف

- متوقف نمودن انتخاب و بیرون کشیدن متخصصین با دستیابی به

اندازه‌ی هر پانل نمونه‌گیری

در اکثریت موارد، نمونه‌گیری مبتنی بر هدف استفاده شده، اما در صورت عدم شناسایی متخصصین، نمونه‌گیری گلوله برفی نیز بکار می‌رود. اگر متخصصین شناخته شده و زیاد باشند، از نمونه‌گیری تصادفی استفاده می‌شود. بعضی مقالات، دلفی را از نظر عدم نمونه‌گیری تصادفی نقد نموده، اما نماینده بودن نمونه‌ها اهمیت نداشته، بلکه کیفیت پانلیست‌ها مهم‌تر از تعداد آنها است.

پرسشنامه

دلفی یکسری از راندهای پیمایشی یا پرسشنامه‌ای بوده که با پرسشنامه‌ی اولیه، پرسشنامه‌ی راندهای بعدی را نیز شکل می‌دهد و باید در مرحله‌ی طراحی تحقیق در مورد آن تصمیم گرفته شود. در مورد سؤال اولیه پیوستاری از سوالات متمرکز تا وسیع (معمولاً وسیع و بازپاسخ) بکار رفته است. اما در مواردی که راهنمایی شرکت کنندگان نسبت به موضوع خاص هدف باشد، سوالات متمرکز و دارای ساختار استفاده می‌گردد.

بازخورد کنترل شده

بازخورد، به معنی فرصت بازنگری نظرات خود و ارزشیابی نظرات سایرین توسط متخصصین است که جزء مهم حرکت به سمت اجماع است. بنابراین، شرکت کنندگان تشویق می‌شوند و اجازه دارند تا قضاوت‌هایشان در راند اول یا راندهای قبلی را دوباره بررسی نمایند. اما تبادل اطلاعات بین متخصصین آزاد نیست.

آنالیز نتایج

در دلفی، اطلاعات کیفی و کمی جمع‌آوری شده ولی متأسفانه روش مورد استفاده برای آنالیز و چگونگی مدیریت اطلاعات تولید شده تعریف

هماهنگ کردن (سازمان دهی، درخواست و دریافت اطلاعات)، فکر کردن، نوشتن و ارسال به متخصصین است. در مطالعات، زمان‌های متفاوتی گزارش شده است؛ اما استفاده از تکنولوژی الکترونیک فرصتی است که با امتیازهای ذخیره‌سازی، پردازش و توانایی انتقال پرسرعت، حفظ گمنامی پاسخ‌دهندگان و پتانسیل بازخورد سریع از طریق رایانه و اینترنت سریع‌تر و آسان‌تر انجام می‌شود.

نحوه جمع‌آوری اطلاعات

دلفی دربرگیرنده‌ی یکسری از راندها است و دلفی کلاسیک معمولاً شامل چهار راند می‌باشد که بطور معمول به سه راند تعدیل می‌گردد. بنابراین، فرآیند دلفی را می‌توان به صورت زیر در نظر گرفت:

فعالیت قبل از شروع؛

راند اول؛

راند دوم؛

راند سوم؛

تصمیم و تصویب

فعالیت قبل از شروع

فعالیت‌های قبل از شروع شامل تکوین سؤال تحقیق و پیش‌آزمون برای مناسب بودن کلمات از قبیل ابهام و عدم وضوح است که مطالعه‌ی مقدماتی باید در خارج از جایگاه پژوهش و بخصوص در صورت بی‌تجربه بودن محقق برای مشخص سازی ابهامات و برآورد زمان تخمینی صورت گیرد. البته محققین ممکن است در ابتدا و یا هر مرحله، پرسشنامه را پیش‌آزمون یا پایلوت کنند تا سؤالات روشن و تمرکز سؤالات بر هدف تحقیق حفظ گردد. همچنین با افراد شرکت‌کننده تماس برقرار گردد که نیازمند توجه به موارد: عرض ادب و احترام، معرفی فرم، ارائه‌ی هدف و معرفی مرکز یا شخص انجام‌دهنده، علت انتخاب، پاسخ دادن به چند سؤال یا پرسشنامه، زمان مورد نیاز، نحوه‌ی دریافت پرسشنامه، نحوه‌ی دریافت نتایج، تمایل به شرکت و تشکر است.

راند اول

در دلفی کلاسیک، اولین پرسشنامه به صورت بدون ساختار یا بازپاسخ ارسال می‌گردد که به عنوان استراتژی زایش ایده‌ها عمل نموده و هدف آن آشکارسازی کلیه‌ی موضوعات مرتبط با عنوان تحت مطالعه است و از هر یک از متخصصین درخواست می‌شود تا شخصاً طوفان مغزی برقرار کند، هر نوع ایده و نظر خود را آزادانه مطرح نماید، و فهرست موضوعات مورد نظر خود را بطور مختصر و بدون نام برگرداند. نیازی به توسعه‌ی کامل ایده‌ها نیست و تلاشی برای ارزیابی یا قضاوت نظرات صورت نمی‌گیرد. در این مرحله، تمام

پاسخ‌های مرتبط تا حد امکان جمع‌آوری شده، چرا که بقیه مراحل براساس مرحله‌ی اول شکل می‌گیرد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌های برگشتی، پاسخ‌ها سازماندهی، نظرات مشابه ترکیب، گروه‌بندی و موضوعات تکراری و حاشیه حذف می‌شود و تا حد امکان پاسخ‌ها کوتاه می‌گردد و آنالیز پاسخ‌های اولین راند براساس کدهای کیفی و یا خلاصه‌های آماری صورت می‌گیرد. نتیجه‌ی نهایی، مشخص شدن تم‌ها و شناسایی عناوین است که محقق آن را تبدیل به پرسشنامه‌ی دارای ساختاری می‌نماید که به عنوان ابزار راند دوم مورد استفاده قرار می‌گیرد و نکته‌ی مهم این‌که هرچند سؤالات بازپاسخ روشی قوی در جمع‌آوری اطلاعات هستند، اما اگر اطلاعات پایه در زمینه‌ی موضوع وجود داشته باشد، از پرسشنامه نیمه ساختاری یا دارای ساختار براساس مطالعات قبلی می‌شود.

راند دوم

از راند دوم به بعد، اغلب پرسشنامه‌ی دارای ساختار استفاده شده و از افراد مشابه در راند اول خواسته می‌شود تا هر عنوان را با استفاده از مقیاس لیکرت رتبه‌بندی و به عبارتی، کمیت‌پذیر نمایند. در اینجا موارد توافق و عدم توافق مشخص می‌شود و فضای برای شناسایی ایده‌های جدید، تصحیح، تفسیر، حذف و توضیح قدرت و ضعف آنها به وجود می‌آید. حتی در بعضی موارد، از شرکت‌کنندگان خواسته می‌شود تا استدلال و دلیل اولویت‌بندی خود بین گزینه‌ها را بیان نمایند. در این راند، انگیزه‌ی اعضای پانل به شرکت بیشتر می‌گردد، چرا که آنها بازخورد پاسخ‌های خود را دریافت می‌کنند و مشتاق به تعیین کیفیت پاسخ‌های همکاران خود هستند. به عبارتی، انگیزه در اعضای پانل منجر به شرکت فعال آنها در توسعه‌ی ابزار و یا برنامه می‌شود که امتیاز مهم دلفی است. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ی دوم، آنالیز و خلاصه آماری از قبیل چارک و میانه و رتبه‌بندی تهیه می‌گردد. نتیجه‌ی آن آغاز شکل‌گیری همگرایی نظرات بین شرکت‌کنندگان است.

راند سوم

در این مرحله، از شرکت‌کنندگان درخواست می‌شود تا پاسخ‌ها را مجدداً مرور نموده در صورت نیاز در نظرات و قضاوت‌های خود

پرسشنامه‌ی بدون ساختار اولیه انجام می‌گیرد که نتایج آن پرسشنامه‌ی بدون ساختار را به پرسشنامه‌ی با ساختار تبدیل نموده، اساس راندهای بعدی را تشکیل می‌دهد. دومین راند، آغاز بکارگیری روش‌ها کمی است که تکنیک رتبه‌بندی و درجه‌بندی (میان‌ه و چارک‌ها) استفاده می‌شود و در سومین راند و راندهای متعاقب، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی بکار می‌روند.

کاربست‌ها

روش دلفی را می‌توان در مطالعات ارتباطی، در پژوهش‌های نظام پزشکی، مدیریت و اقتصاد بکار برد.

نقاط قوت و ضعف روش

مزایای دلفی

دلفی روشی ارزان، چندکاره، عینی، بدون تهدید و آسان برای شناسایی و فهمیدن است و با استفاده‌ی گسترده از نظرات، اجماع قوی و مستحکم از نظرات، به خصوص در موارد عدم وضوح و کمبود شواهد تجربی، ارائه می‌دهد و با آن که هزینه و زمان مورد نیاز برای دلفی بستگی به هدف، ابزار و تعداد شرکت کنندگان دارد، ولی در بعضی منابع هزینه‌بردار ذکر گردیده است.

انعطاف‌پذیری زیاد رویکرد، کاربرد در رشته‌های مختلف، بکارگیری رویکردهای ارتباطی مختلف و امکان استفاده در سطح جغرافیایی وسیع، عدم نیاز به آموزش مصاحبه‌گران، گمنامی، ارائه‌ی بحث‌های بازشناسایی و فهم زیربنای موضوع از مزایای دیگر دلفی است. از دیگر فواید، کسب اجماع در گروه‌های مخالف، اعتبار محتوا و طراحی برنامه‌ها با حمایت نسبی شرکت‌کنندگان است و به خصوص عدم نفوذ عقاید و شخصیت افراد خاص در نظرات گروه، آزادی از هرگونه فشار، تسهیل درستکاری اعضای پانل و ارائه‌ی دید بی‌طرفانه همراه با صداقت در بیان ایده‌ها و گزینه‌ها امکان‌پذیر است. همچنین بازخورد بین راندها محرک ایده‌های جدید و موجب گسترش دانش شده که خود موجب نوآوری بیشتر و آموزش شرکت‌کنندگان می‌گردد. این تکنیک از هدر رفتن زمان و انرژی برای تصمیمات نامربوط یا مغرضانه جلوگیری می‌کند، چراکه پیش‌بینی‌های دلفی بایک روش تحلیلی و نظام‌دار صورت می‌گیرد.

محدودیت‌های دلفی

از مهم‌ترین محدودیت‌های این تکنیک، ضرورت به تلاش و کار زیاد، سیر آهسته و وقت گیر بودن آن است. همچنین از نظر روش شناسی نیز دارای نقیصه‌ی مهمی بوده که ممکن است عملاً آن را بی‌اعتبار سازد، چنان که دلفی در اصل کوشش نموده تا با نزدیک کردن مصنوعی عقاید متخصصان به یکدیگر از توزیع آماری اطراف

تجدیدنظر کرده و دلایل خود را در موارد عدم اجماع ذکر نمایند و با در نظر گرفتن میانگین و میان‌ه‌ی نمرات هر عنوان، اهمیت آن را درجه‌بندی نمایند. در اینجا نیز رتبه‌بندی نظرات انجام شده، پیش‌بینی‌های جدید ارائه می‌شود و خلاصه‌ی آماری پاسخ‌ها تهیه می‌گردد. بطور معمول، از این راند به بعد، اعضا پاسخ‌های خود و سایرین را دوباره ملاحظه نموده و فرآیند تا زمان عدم دستیابی به ایده‌ی جدید و شناسایی ضعف‌ها و قوت‌های همه‌ی نظرات تکرار می‌گردد. البته تعداد راندهای بعدی با توجه به زمان، هزینه و احتمال خستگی شرکت‌کنندگان در نظر گرفته می‌شود. در صورت لزوم، نامه‌های یادآوری در هر راند ارسال می‌شود و بازرسی مداوم در سرتاسر فرآیند دلفی صورت خواهد گرفت.

راند چهارم

در راند چهارم که اغلب آخرین راند می‌باشد، لیست گزینه‌های باقیمانده، رتبه‌بندی‌ها، نظرات اقلیت و موارد اجماع بین پانلیست‌ها توزیع می‌شود و آخرین فرصت را برای شرکت‌کنندگان فراهم می‌کند تا در نظرات خود تجدید نظر کنند.

تصمیم و تصویب

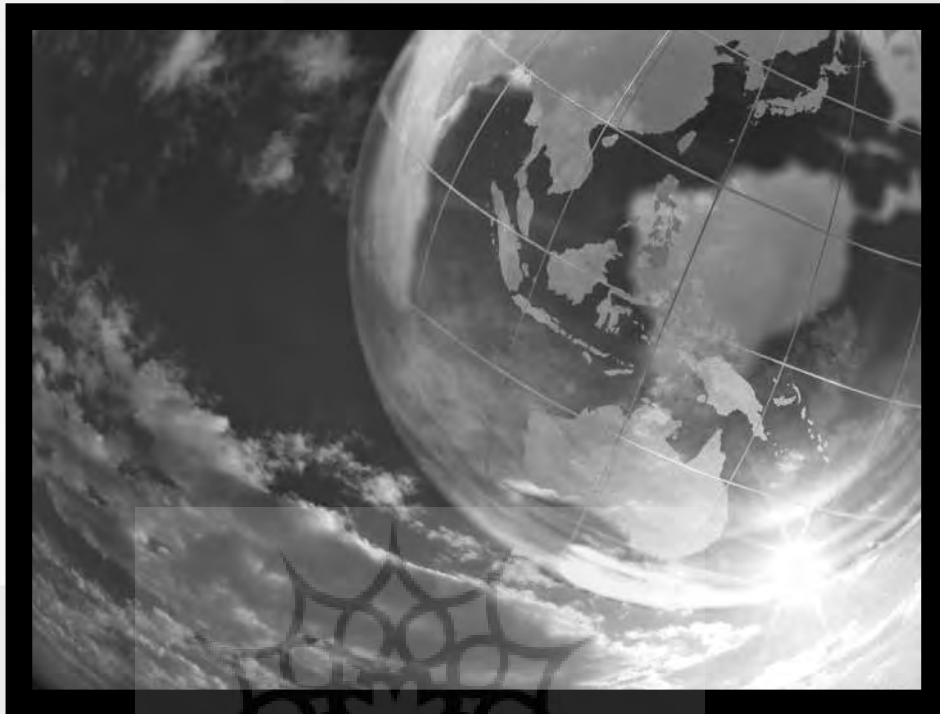
در این قسمت نتایج نهایی تهیه و منتشر و متخصصین در نتایج سهیم می‌گردند.

ارزشیابی دلفی

با توجه به این که روش دلفی انعطاف‌پذیر و آسان می‌باشد، به سرعت منتشر و پذیرفته شده و راه‌حل باارزشی برای مشکلات ارائه می‌دهد، با این وجود دارای ضعف‌های متدولوژیک قابل توجه همچون «منبع اساسی اطلاعات متخصص چه کسی است»، «هر متخصص چه اساس یا پایه‌ای باید داشته باشد» می‌باشد.

شیوه‌ی توصیف و تحلیل اطلاعات

آمارهای اصلی استفاده شده در مطالعات دلفی اندازه‌های مرکزی (میانگین، میان‌ه و نما) و شاخص پراکندگی انحراف معیار و محدوده‌ی میان چارکی است که استفاده از میان‌ه و نما در این میان مطلوب‌تر می‌باشد، هرچند میانگین نیز قابل کاربرد است. در بعضی مقالات، استفاده از میان‌ه برای پرسشنامه‌های طراحی شده براساس مقیاس لیکرت به شدت توصیه شده است. استفاده از نما نیز برای گزارش داده‌های دلفی مناسب و توصیه شده چرا که فرآیند دلفی تمایل به نمایش همگرایی یا تقارب داشته که خود یک نقطه‌ی منفرد است. بنابراین، استفاده از نتایج اطراف یک نقطه یا دو نقطه مناسب است و اصولاً شاید استفاده از میانگین و میان‌ه گمراه‌کننده باشد. در کل به طور معمول، برای آنالیز نتایج دلفی، در اولین راند، آنالیز محتوا برای شناسایی تم‌های اصلی در

از موضوع، عدم وجود معیار کلیدی و مشخص در تعریف متخصص، سطح اجماع و اندازه‌ی گروه، تأثیر کم محققین بر توسعه‌ی ابزار تحقیق و احتمال طرح بیشتر رویدادهای مطلوب از سایر محدودیت‌ها است.

پایایی و روایی

متأسفانه کنترل روایی و پایایی دلفی آسان نیست؛ چنان که دلفی به دلیل نداشتن شواهدی از پایایی شدیداً مورد انتقاد قرار گرفته است و به عبارتی، اگر اطلاعات یا سؤالات مشابه به پانلیست‌ها داده شود، دستیابی به نتایج یکسان حتمی نیست. هرچند که کاربران دلفی، صحت تکنیک را تأیید نموده‌اند. این تکنیک در رابطه با روایی نیز مورد انتقاد قرار گرفته است، چنان‌که پژوهشگر بر توسعه‌ی مراحل پیمایش یا ابزار تأثیری نداشته در حالی که در روایی صوری تأثیر دارد، با این وجود، اگر اعضای شرکت کننده در مطالعه، نماینده‌ی گروه یا حوزه‌ی دانش مورد نظر باشند، اعتبار محتوا تضمین می‌شود. البته شاید موارد بالا به همه‌ی تحقیقات کیفی وارد بوده و نباید دلفی را با رویکرد کمی مورد قضاوت قرار داد و استفاده از معیارهای انتقال‌پذیری، اعتبار‌پذیری، کاربردپذیری و تأییدپذیری برای اعتبار و اعتماد نتایج صحیح‌تر باشد.

ملاحظات اخلاقی

دلفی از نظر ملاحظات اخلاقی مشابه تحقیقات پیمایشی یا پرسشنامه‌ای است. گمنامی شرکتکنندگان تا حد امکان باید حفظ شده

میانه استفاده نماید و به عبارتی ممکن است اجماع ظاهری یا فشار برای هم‌نویی با رتبه‌بندی رخ دهد و یا بازخورد توافقات گروه بر نظرات پانلیست‌ها تأثیر بگذارد. همچنین تکنیک دلفی تنها مرحله‌ی آغازینی است که صرفاً برای کسب اجماع می‌کوشد و این اجماع ضرورتاً دقیق‌ترین نظر نیست و ممکن است نتیجه، شناسایی مجموعه‌ای یا جمعی بجای عناوین خاص اطلاعاتی عبارات عمومی باشد. چرا که در دلفی فرض، برابری شرکت‌کنندگان از دانش و تجربه است، اما در عمل این فرض ممکن است صحیح نباشد. به خصوص در موضوعات خاص معمولاً توزیع متخصصین نابرابر بوده و بعضی از متخصصین دارای دانش عمیق در مورد موضوع بوده، در حالی که سایر پانلیست‌ها دانش زیاد در مورد موضوع نداشته باشند. بنابراین، افرادی که دانش عمیق نداشته، قادر به تعیین موضوعات بسیار مهم نیستند و نتیجه یکسری عبارات کلی یا عمومی خواهد بود. از طرف دیگر، تورش منبع اطلاعات و تجانس زیاد متخصصان همراه با احتمال چولگی اطلاعات است. خصوصیت بازگویی یا تکرار نیز می‌تواند محقق را قادر به شکل‌دهی پاسخ‌ها یا نظرات نماید. از محدودیت‌های دیگر، فقدان محرک‌ها و انگیزه‌ی ناشی از حمایت و نظر موافق سایر اعضا و رویارویی چهره به چهره است. همچنین کمبود تعهد و التزام و پاسخ‌های عجولانه نیز در گمنامی ذکر گردیده است که شاید فقط مختص دلفی نبوده و در تمام مطالعات با پرسشنامه‌های بدون نام اتفاق بیفتد. علاوه بر آن ریزش پانل متخصصین، احتمال دریافت میزان پایین پاسخ، خستگی

استانداردهای کشوری ساختاری در بخش مراقبت ویژه‌ی نوزادان براساس استانداردهای جهانی در ایران انجام شد.

روش تحقیق: این پژوهش یک مطالعه‌ی تری انگولیشن چندگانه می‌باشد که در سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۵ انجام شد؛ در مرحله‌ی اول استانداردهای جهانی از طریق اینترنت استخراج گردید؛ در مرحله‌ی دوم با بهره‌گیری از این استانداردها و اظهارنظرات و پیشنهادات ۱۵ نفر از صاحب‌نظران کشور (اجزای تکنیک دلفی)، استانداردهای نهایی تنظیم گردید؛ در مرحله‌ی سوم ۴۲ نفر از افراد دارای معیارهای ورود به مطالعه به روش مبتنی بر هدف انتخاب شدند و نظرات آنها در خصوص مطلوبیت و استانداردهای پیشنهادی با شرایط اجرایی، فرهنگی و اجتماعی کشور، با کمک پرسشنامه طراحی شد. داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: در مرحله‌ی اول استانداردها از ۱۰ کشور و ایالت دنیا استخراج گردید؛ نظرات و پیشنهادات صاحب‌نظران در خصوص انطباق این استانداردها با شرایط کشور، بررسی شد و در نهایت در مرحله‌ی سوم با درصد مطلوبیت ۸۰ تا ۱۰۰ درصد مورد قبول صاحب‌نظران کشور واقع گردید.

نتیجه‌گیری: نتایج به دست آمده از مرحله‌ی سوم پژوهش نشان می‌دهد که بیشتر استانداردها از وضعیت مطلوب و نسبتاً مطلوب برخوردار است؛ بدین لحاظ تغییرات لازم در استانداردهای نهایی براساس نظرات و پیشنهادات اصلاحی واحدهای مورد پژوهش اعمال گردید. امید است با بکارگیری این استانداردها، زمینه‌ی ارتقای کیفیت در ایران فراهم گردد.

منابع و مستندات

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، تکنیک دلفی: ابزاری در تحقیق، فضل اله احمدی، خدیجه نصیریانی، پروانه ابادری. بهار و تابستان ۱۳۸۷.

مجله راهبرد یاس آینده‌نگری؛ مبانی، ضرورت‌ها و روش‌شناسی‌ها، علی پورآقا و فاطمه پهلوان، شماره‌ی ۹، بهار ۱۳۸۶.

روش‌های مطالعات آینده‌پژوهی، نویسند: P. Assakul، مترجم: دکتر سعید خزائی، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی، معاونت اطلاع‌رسانی و خدمات علمی، شهریور ماه ۱۳۸۴.

کاربردهای تکنیک دلفی در تحقیقات آموزش علوم بهداشتی، دکتر افشین صرافی نژاد، آذر ۱۳۸۵.

و پاسخ‌های آنان بطور خاص و قابل شناسایی برای سایرین ارسال نگردد؛ اما تعیین این که چه افرادی پرسشنامه را تکمیل نموده، تمایل به بحث با سایرین داشته و آیا پانلیست‌ها به درستی یا براساس نظر محقق پاسخ داده‌اند، غیرممکن است.

پیشنهاداتی برای انجام بهتر دلفی

دلفی به عنوان یک روش یا ابزار حمایت‌کننده و توسعه‌دهنده‌ی مطالعات در نظر گرفته شود و داده‌ها با سایر ابزار و فنون تکمیل گردد.

موضوع مورد مطالعه باید مناسب بوده و پاسخ‌ها از قبل مشخص نشده باشد.

پانلیست‌ها از رشته‌های مختلف انتخاب شوند و در هر رشته متخصص باشند. از سؤالات محدودتر استفاده شود تا متخصصین با توجه به محدودیت زمانی از شرکت در مطالعه امتناع نکنند و برای متخصصین زمان کافی برای تفکر عمیق در نظر گرفته شود. برای کاهش ریزش پانل، متخصصین علاقمند انتخاب و از نظر تنوعی توجیه شوند؛ نامه‌های یادآوری ارسال و محرک مالی و معنوی استفاده گردد.

گروه تحقیق یا هماهنگی برای پاسخگویی و روشن‌سازی هرگونه سؤال و ارائه‌ی اطلاعات در دسترس باشند و تا حد امکان، کمترین مداخله یا دستکاری را در فرآیند تحقیق انجام دهند.

معیار رسیدن به اجماع، قبل از آغاز پروژه تعیین گردد و اجماع براساس نظرات پانلیست‌ها باشد؛ چنان که پذیرفتن اکثریت آراء جایگزینی برای نمایش یافته‌های قابل اطمینان و بدون فشار برای اجماع است، برای تعیین اعتبار یافته‌ها با چند نفر محقق و اهل دانش که در مطالعه شرکت نداشته‌اند مصاحبه شود و یک راند پیگیر یا ثانویه برای افزایش اعتبار یافته‌ها انجام شود.

معرفی یک نمونه

تدوین استانداردهای کشوری ساختاری در بخش مراقب ویژه‌ی نوزادان براساس استانداردهای جهانی در سال ۸۴-۸۵ هایدی حیدری- مهری گلچین- شهره ضیایی- دکتر شایسته صالحی

چکیده

زمینه و هدف: توجهات اخیر به محیط بخش مراقبت ویژه، به دلیل مضرات موجود در محیط نامطلوب بر نوزادان، پرخطر است؛ بنابراین وجود استانداردهای قابل اجرا به منظور عملکرد صحیح در بیمارستان‌ها و مراکز بهداشتی ضروری است. پژوهش حاضر با هدف کلی تدوین

مراسم پایانی دهمین دوره جایزه کتاب فصل برگزار شد

مهري عباسزاده
سميه مطلبی

مراسم دهمین دوره جایزه کتاب فصل با حضور «دکتر محسن پرویز»، «علی شجاعی صائین» مدیرعامل خانه کتاب، «علی اوجبی» دبیر علمی جایزه کتاب فصل و جمعی از اهالی قلم و فرهنگ، دوشنبه سی ام آذر برگزار شد.

در این مراسم ابتدا شجاعی صائین، ضمن خوشامدگویی به حاضران گفت: این جایزه به ما برای شناسایی آثار فاخر در جامعه بسیار کمک کرد و توفیق دست داد که این کتابها را معرفی کنیم. وی تصریح کرد: بهمدد معاونت فرهنگی، شماری از این کتابها خریداری و در کتابخانههای عمومی به علاقه‌مندان عرضه می‌شود.

مدیرعامل خانه کتاب در مقایسه‌ی تعداد آثار داوری شده در دو دوره‌ی تابستان ۱۳۸۸ و تابستان ۱۳۸۷ گفت: در دهمین دوره‌ی جایزه کتاب فصل، در مجموع ۳۷۲۲ عنوان مورد ارزیابی قرار گرفت، درحالی‌که در ششمین دوره ۳۱۷۴ اثر داوری شده بود که این آمار نشان می‌دهد که در دوره‌ی اخیر نسبت به دوره‌ی مشابه سال قبل ۵۴۸ اثر بیشتر داوری شده است. وی در بررسی مقایسه‌ای تعداد آثار برگزیده و شایسته‌ی تقدیر تألیفی، ترجمه و تصحیح دهمین دوره نسبت به دوره‌ی مشابه سال قبل نیز گفت: در این دوره از میان آثار برگزیده، ۸ اثر تألیفی، ۳ اثر ترجمه و از میان شایستگان تقدیر، ۱۷ اثر تألیف و ۱۷ اثر ترجمه و ۳ اثر تصحیح هستند؛ درحالی‌که در ششمین دوره، از میان آثار برگزیده، ۷ اثر تألیفی و ۳ اثر ترجمه و از میان آثار شایسته تقدیر ۱۵ اثر تألیفی، ۱۷ اثر ترجمه و ۱ اثر تصحیح بوده‌اند.

در پایان محسن پرویز، علی اوجبی و سردار صفوی جوایز برگزیدگان را اهدا کردند.

آثار برگزیده و شایسته‌ی تقدیر دهمین دوره‌ی جایزه‌ی کتاب فصل در گروه‌های علوم اجتماعی به شرح ذیل است.

اثر برگزیده

علوم نظامی

– مبدأ تحول در استراتژی نظامی ایران: عملیات ثامن الائمه (ع)، تألیف: سیدیحیی صفوی و حسین اردستانی، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس.

این کتاب به بررسی و تحلیل مسئله‌ی تحول استراتژی نظامی ایران در عملیات ثامن الائمه (ع) می‌پردازد. در تدوین کتاب شش بحث عمده مورد تحقیق و پژوهش قرار گرفته و هر بحث یکی از ابعاد این تحول را تبیین نموده است. مؤلفان با این نگاه به طراحی و انتخاب مباحث پرداخته‌اند؛ چراکه عملیات ثامن الائمه در خلأ اتفاق نیفتاده و برآیند استراتژی‌ها، شرایط محیطی، روند تحولات صحنه‌ی جنگ و به‌خصوص تحولات به وجود آمده در رأس قدرت سیاسی کشور بوده است. از این‌رو ضرورت یافته که محیط بین‌المللی، استراتژی نظامی عراق، استراتژی نظامی ایران، تحولات داخلی کشور، چگونگی اجرای عملیات ثامن الائمه و تحول راهبرد نظامی ایران پس از این عملیات، مورد تجزیه و تحلیل قرارگیرد. مباحث کتاب در شش فصل تنظیم شده است.

در فصل اول محیط بین‌المللی بررسی شده و ساختار نظام بین‌الملل در زمان وقوع جنگ، تعامل انقلاب اسلامی با نظام بین‌الملل و کنشگران اصلی آن، که عراق به‌نماینده‌ی آنان وارد جنگ با ایران گردید، بیان شده است. همچنین چگونگی مواضع و

شجاعی صائین درباره‌ی معیارهای داوری کتاب فصل نیز اظهار داشت: ملاک‌های داوری از دوره‌ی پنجم کتاب فصل به بعد همان معیارهای جایزه‌ی کتاب سال است و باید آثار حد نصاب امتیاز را کسب کند. به‌طوری که اگر کتابی از ۱۰۰ بالای ۹۰ امتیاز بیاورند، برگزیده و اگر بالای ۸۰ امتیاز بیاورند، شایسته‌ی تقدیر خواهند شد.

در ادامه «پرویز ثروتیان»، مترجم کتاب «خردنامه‌های ایران باستان»، برگزیده‌ی بخش اخلاق گفت: تا یک هفته پیش از اینکه انتشارات مهتاب به من خبر دهد که برگزیده شده‌ام، اصلاً اسم کتاب فصل را هم نشنیده بودم. وی افزود: طی این ۴۰ سال، ۸۱ جلد کتاب در زیرزمین خانه‌ام نوشتم و وقتی ۱۴ جلد کتاب درباره‌ی نظامی و ۴ هزار صفحه شرح حافظ نوشتم، انتظار داشتم جایزه‌ی کتاب فصل را دریافت کنم.

«سردار یحیی صفوی»، یکی از مؤلفان کتاب «مبدأ تحول در استراتژی نظامی ایران»، اثر برگزیده‌ی گروه علوم نظامی، با اشاره به اینکه تاکنون ۹ عنوان کتاب تألیف و ترجمه کرده است، درباره‌ی کتاب گفت: در کتابی که به عنوان برگزیده‌ی دهمین دوره‌ی جایزه‌ی کتاب فصل انتخاب شده، به جنگ تحمیلی ایران، فضای محیط بین‌الملل ایران و رفتار سازمان ملل در قبال ایران و عملیات ثامن الائمه پرداخته‌ام که همه‌ی اسناد آن نیز موجود است. وی تصریح کرد: ما افتخار می‌کنیم که اسلامیت و ایرانی‌ت‌مان را امروز حفظ کردیم و نمی‌توانیم هویت گذشته‌ی ایرانی – اسلامی خود را کنار بگذاریم که این باعث افتخار ماست.

«حجت الاسلام و المسلمین نظری»، نیز که به نمایندگی از طرف «آیت الله موحد ابطحی اصفهانی»، مؤلف کتاب «معجم رواه الحدیث و ثقافته»، در این مراسم شرکت کرده بود، به ذکر نکاتی درباره‌ی این کتاب پرداخت.

پس از وی علی اوجبی به قرائت بیانیه پرداخت که براساس آن تاکنون طی ۱۰ دوره جایزه‌ی کتاب فصل، آثار ۲۸۵ مولف، مترجم و مصحح به جامعه معرفی شده است.

به گفته‌ی وی، امسال ۳ هزار و ۷۲۲ اثر مهیای ارزیابی شده که از این میان کلیات با ۴۲ عنوان، فلسفه و روانشناسی با ۳۶۰ عنوان، دین با ۴۱۰ عنوان، علوم اجتماعی با ۵۶۰ عنوان، زبان با ۴۵ عنوان، علوم خاص با ۶۰ عنوان، علوم کاربردی با ۴۲۸ عنوان، هنر با ۱۹۰ عنوان، ادبیات با ۸۷۲ عنوان، تاریخ و جغرافیا با ۲۵۶ عنوان و کودک و نوجوان با ۴۹۹ عنوان مورد بررسی قرار گرفته است.

اوجبی خاطرنشان کرد: ۲۵۰ نفر داور در سه مرحله آثار را بررسی کردند که در نهایت ۸ تألیف و ۳ ترجمه برگزیده و ۱۷ تألیف و ۱۷ ترجمه در ۳ تصحیح شایسته تقدیر شدند.

ترجمه

- کین تویزی، تألیف: ماکس شلر، ترجمه‌ی: صالح نجفی و جواد گنجی، تهران: نشر ثالث.

ج) علوم سیاسی

ترجمه

- جهان پسا - امریکایی، تألیف: فرید زکریا، ترجمه‌ی: احمد عزیزی، تهران: نشر هرمس.

د) اقتصاد

تألیف

به‌طور مشترک

- فلسفه علم اقتصاد اسلامی، تألیف: سیدحسین میرمعزی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، سازمان انتشارات.

- بانکداری اسلامی، تألیف: سیدکاظم صدر، محمدولی زنجانی مقدم، سرور ملکانی، سیمین عبدالعلی‌زاده، سیدعلی‌اصغر هدایتی، سعید جمشیدی، حسنعلی قنبری و علی یاسری، تهران: انتشارات زعیم.

ه) حقوق

تألیف

- در تکاپوی حقوق اساسی، تألیف: علی اکبر گرجی از ندریانی، تهران: انتشارات جنگل.

ترجمه

- حقوق و اقتصاد، تألیف: رابرت کوتر و تامس یولن، ترجمه‌ی: یداله دادگر و حامده اخوان هزاوه، همدان: انتشارات نور علم.

و) مدیریت

ترجمه

- دستاوردهای اجرای کارت امتیازی متوازن، تألیف: رابرت کاپلان و دیوید نورتون، ترجمه‌ی: حسین نصراله‌زاده و فرشید محمدنژاد، تهران: انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران.

ز) محیط زیست

تألیف

- مهندسی محیط زیست، تألیف: محمد فهمی‌نیا، قم: ابتکار دانش.

رفتار بازیگران اصلی نظام بین‌الملل یعنی آمریکا، شوروی و سازمان ملل؛ و نیز رفتار کشورهای منطقه در قبال جنگ تا قبل از عملیات ثامن‌الائمه بررسی شده است. موضوع مهم دیگر این فصل، تأثیر عملیات ثامن‌الائمه بر روند تحولات در سطح جهانی و منطقه‌ای است. در فصل دوم، استراتژی نظامی عراق بررسی شده است. اینکه توانایی نظامی عراق چه بوده، چه نوع استراتژی را انتخاب کرده، چه اهدافی را در حمله به جمهوری اسلامی در سر داشته، با چه توانی و از چه محورهایی حمله کرده و ... در این فصل مورد بحث قرار گرفته است. در فصل سوم، بحران‌های داخلی‌ای که همزمان با آغاز جنگ تحمیلی، کشور ایران با آن مواجه بود، تشریح شده است.

فصل چهارم به بررسی و تحلیل استراتژی نظامی ایران اختصاص دارد که طی آن وضع نیروهای مسلح شامل ارتش، سپاه و بسیج بیان شده و همچنین استراتژی نظامی ایران از زمان تجاوز عراق تا قبل از عملیات ثامن‌الائمه بررسی و تحلیل شده است. در فصل پنجم، که یکی از مهم‌ترین فصل‌های کتاب است، عملیات ثامن‌الائمه بازگو شده است. هدف اصلی از آوردن مباحث مربوط به عملیات ثامن‌الائمه، این است که الگوی جنینی و ابتدایی تحول که در این عملیات تحقق یافت، نشان داده شود و در فصل بعد نیز که ابعاد تحول استراتژی نظامی ایران می‌آید، درک عمیق‌تر و عینی‌تر به دست داده شود. فصل ششم به تجزیه و تحلیل تحول در راهبرد نظامی ایران اختصاص دارد. در این فصل با ارائه‌ی یک تعریف تفوریک از استراتژی، این تحول در استراتژی ایران واری شده است. مبنای این تحول بر سه پایه‌ی مثلث استراتژی یعنی هدف، منابع و روش، قرار داده شده و تحول اهداف، منابع و روش در استراتژی جدید با شرح این سه پایه‌ی مفهومی در استراتژی نظامی ایران قبل از ثامن‌الائمه، مقایسه شده است.

در پایان کتاب نیز با جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از مباحث، یک بار دیگر به این تحول پرداخته شده است.

آثار شایسته‌ی تقدیر

الف) آموزش و پرورش

- نظریه اسلامی تعلیم و تربیت، تألیف: جمیله علم الهدی، تهران: انتشارات امام صادق (ع).

ب) علوم اجتماعی

تألیف

- جامعه‌شناسی دین، تألیف: علی‌رضا شجاعی زند، تهران: نشر نی.

گزارش ششمین جشنواره نقد کتاب

علوم اجتماعی در بوته نقد

مزگان حقانی

مراسم اختتامیه ششمین دوره‌ی جشنواره نقد کتاب از ساعت ۱۵ روز ۲۶ آبان ۱۳۸۸ همزمان با هفدهمین هفته کتاب جمهوری اسلامی ایران با حضور «محسن پرویز»؛ معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، «علی شجاعی صائین»؛ مدیرعامل مؤسسه خانه کتاب، «علی اوجبی»؛ معاون فرهنگی خانه کتاب و دبیر علمی این دوره از جشنواره و گروهی از اهالی فرهنگ، اصحاب قلم و فرهیختگان، علاقه‌مندان حوزه‌ی نقد در محل سرای اهل قلم خانه کتاب برگزار شد.

ششمین جشنواره نقد کتاب پس از ماه‌ها تلاش عالمانه و طاقت‌فرسای نزدیک به ۴۶ تن از اساتید و اندیشمندان حوزه و دانشگاه و صاحب‌نظران عرصه‌ی نقد، با بررسی ۸۳۵ مقاله که از سوی ۱۱۷ نشریه در سال ۱۳۸۷ منتشر شده بود به کار خود پایان داد.

در این دوره پس از فراخوان‌های مکرر در حوزه‌ی علوم اجتماعی ۸۶ مقاله به دبیرخانه واصل شد و در مرحله‌ی نخست مقالات در گروه تخصصی سه نفره طی جلسات مکرر ارزیابی گردید و مجموعاً ۸ مقاله که از ملاک‌های اولیه‌ی نقد خوب برخوردار بود، به مرحله‌ی دوم راه یافت، که عبارتند از:

۱. اندیشه در محاق ایدئولوژی؛ دکتر حجت فلاح توتکار، کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، شماره ۱۲۱، خرداد ۱۳۸۷.
۲. توسعه از رهگذر رسانه شنیداری؛ نسترن خواجه نوری، کتاب ماه علوم اجتماعی، دوره جدید، شماره ۹، آذر ۱۳۸۷.
۳. نقدی بر روش جامعه‌شناسی خُرد؛ زهره روحی، جهان کتاب، سال ۱۳، شماره ۱۱ و ۱۲، بهمن و اسفند ۱۳۸۷.
۴. روش‌شناسی کیو؛ زهره علی‌عسگری، کتاب ماه علوم اجتماعی، دوره جدید شماره ۱۲، اسفند ۱۳۸۷.
۵. در سایه آینده: تاریخ اندیشه مدرنیته؛ محمد لعل‌علیزاده، کتاب ماه علوم اجتماعی، دوره جدید، شماره ۷، مهر ۱۳۸۷.

۶. دموکراتیزاسیون در ایران؛ علی شریفی، کتاب ماه علوم اجتماعی، دوره جدید، شماره ۷، مهر ۱۳۸۷.
۷. انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی ایران در بازتاب جهانی شدن؛ مراد حسین الوندی، کتاب ماه علوم اجتماعی، دوره جدید، شماره ۱۱، بهمن ۱۳۸۷.
۸. تحقیق در جامعه اطلاعاتی؛ زینب غریب‌زاده، کتاب ماه علوم اجتماعی، دوره جدید شماره ۱۲، اسفند ۱۳۸۷.

در این مرحله، آثار در قالب فرم‌های داوری امتیازبندی شد و مجموعاً ۳ اثر به عنوان مقالات شایسته تقدیر در حوزه‌های زیر معرفی شدند:

الف: جامعه‌شناسی

دموکراتیزاسیون در ایران؛ علی شریفی؛ کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۷، مهر ۱۳۸۷، صص ۴۱-۴۷. کتاب «دموکراتیزاسیون در ایران» اثر دکتر «علی ساعی» به عنوان یک کتاب تحقیقی در زمینه‌ی جامعه‌شناسی سیاسی ایران، توسط انتشارات آگاه در سال ۱۳۸۶ منتشر شده است. در این کتاب محقق تلاش می‌کند تا فرآیند دموکراتیزاسیون در ایران را تبیین کند. وی با استناد به شواهد تجربی نشان داده است که در طی قرن (۱۳۸۵-۱۲۸۵) ایرانیان همواره طالب ارزش‌های سیاسی مثل آزادی، مشارکت سیاسی، برابری مدنی و محدودسازی اختیارات حاکمان به قواعد اساسی بوده‌اند. نویسنده چهار واقعه‌ی دموکراتیک در عرصه‌ی جامعه-شناسی سیاسی را مورد تبیین قرار داده است: انقلاب مشروطه، نهضت دموکراتیک ملی، انقلاب جمهوری خواه و واقعه دموکراتیک دوم خرداد ۱۳۷۶.

منتقد ضمن ترسیم سیمای کلی کتاب در چند محور به نقد و بررسی آن پرداخته است:

۱. نقد رهیافت:

- تصور این که مدرنیزاسیون یک مسیر دارد، تصویری است که امروزه نقدهای جدی بر آن شده است. در مورد این که جامعه‌ی ایران، جامعه‌ای در حال گذار می‌باشد، ادعایی است که در نظریه‌های دیگر نقد شده است.
- تعریف نویسنده از جامعه مدنی کاملاً تقلیل‌گرایانه است.
- نظریه‌ی مدرنیزاسیون در چارچوب نظری کتاب مورد نقد قرار نگرفته است؛ و نظریه مربوط به جامعه مدنی ابطال نشده است.
- ناسازگاری مناسبات سیاسی کنشگران و میزان دموکراتیزاسیون به محیط و واقعیت برگردانده شده و اسم آن را سفسطه‌های محیطی خوانده است.

۲. نقد نظریه‌ها:

- نظریه‌های استفاده شده کامل نیست.
- برخی از نظریه‌ها به شکل نادرست رد شده است.
- مبنای انتخاب نظریه‌ها مشخص نیست.
- برخی از نظریه‌ها با توجه به تأیید شدن، در چارچوب نظری و بخش تجربی کتاب استفاده نشده است.
- برخی از نظریه‌ها در چارچوب نظری قرار ندارند.
- برخی از نظریه‌ها قابل نقدند ولی تلاش در این جهت صورت نگرفته است.

۳. نقد محتوایی:

- نویسنده به همه‌ی تحقیقات پیشین اشاره نمی‌کند.
- به تحقیقات سطح دکترا اشاره نمی‌کند.
- نقد تحقیقات پیشین بی‌مورد است.
- دلیل توجه به اثر «هانتینگتون» مشخص نیست.

- نقد برخی از تحقیقات پیشین منصفانه نیست و...

۴. نقد روشی:

نویسنده در این کتاب از روش تحلیل روایی به عنوان روش مکمل استفاده کرده، اما در استفاده از این روش دچار اشکالات فراوان شده است...
پایان بخش مقاله، نقد شکل و صورت کتاب است.

ب: علوم سیاسی

اندیشه در محاق ایدئولوژی؛ حجت فلاح توتکار؛ کتاب ماه تاریخ و جغرافیا؛ شماره ۱۲۱، خرداد ۱۳۸۷، صص ۸۶-۹۳.

«نظریه حکومت قانون در ایران» جدیدترین اثر «دکتر سیدجواد طباطبایی» در تاریخ اندیشه در ایران است. این اثر ادامه‌ی سلسله آثاری است که او در باب «تأملی درباره ایران» به نگارش درآورده است.

منتقد در این مقاله به کاستی‌های محتوایی فراوانی اشاره کرده است که از آن جمله است:

- نویسنده‌ی کتاب، در نخستین فصل کتاب، بحثی با عنوان بحران خودکامگی و بسط آگاهی نو آیین مطرح کرده است؛ اما ربط این بحث را با محیط پیشین اثرش مکتب تبریز توضیح نداده است.

- واقعیت آن است که طباطبایی علی‌رغم ارائه‌ی جستارهایی در تبیین اندیشه‌های سیاسی / اقتصادی روشنفکران عصر ناصری، بی‌هیچ مبنایی عده‌ای را برجسته می‌کند، تنی چند را نادیده می‌گیرد و در مجموع گزارش انتقادی همه‌سویه ارائه نمی‌کند.

- تمامی اجزای گزارش او در باب «آخوندزاده» درخور تأمل است.

- داوری طباطبایی در باب «سیدجمال‌الدین اسدآبادی» هم کاملاً ذوقی و بی‌پایه است.

- طباطبایی در نقادی اندیشه‌ی «ابوالحسن میرزا شیخ‌الرئیس» هم روشی عالمانه اتخاذ نکرده است.

- طباطبایی، همچنین اگر به درگیری‌ها و جنگ‌های ویرانگر دو دولت مسلمان ایران و عثمانی تأملی

می‌کرد، که یکی از عوامل تشدیدکننده‌ی آن نزاع‌های فرقه‌ای بود؛ این چنین مطرح نمی‌کرد که اتحاد اسلامی با واقعیت‌های تاریخی ناسازگار است.

- داوری‌های طباطبایی درباره‌ی «ملکم خان» غیرتاریخی است.

- طباطبایی در جای جای کتاب به زندگی شخصی ملکم خان اشاره می‌کند و از رسوایی‌های بی‌در پی در واپسین سال‌های عمرش سخن می‌گوید. اما به گاه داوری درباره‌ی دیگران، این مسائل را در تاریخ اندیشه بی‌اهمیت می‌داند.

- برخلاف نظر دکتر سیدجواد طباطبایی، ملکم خان در متن رویدادهای مشروطیت حضور غایبانه نداشت.

- طباطبایی در فصل پنجم، که به دیدگاه‌های نو و اندیشه‌های سیاسی اختصاص پیدا کرده است، به برخی

از مسائل مهم این دوره چون «منه‌اج‌العلی» اثر «ابوطالب بهبهانی» توجهی ندارد.

- طباطبایی مطالبی در باب «امین‌السلطان» آورده که به طور کامل بازنویسی دیدگاه‌های «فریدون آدمیت» است.

- طباطبایی، در فصل‌های هشتم و نهم به نظریه‌ی مشروطه خواهی اهل دیانت و اندیشه‌های «میرزای

نائینی» پرداخته است. او معتقد است که مفهوم جدید وطن در میان اهل شریعت را ابتدا «آخوند خراسانی» و سپس نائینی مطرح کردند. ما می‌دانیم که مدت‌ها قبل «سیدمحمد طباطبایی»، مجتهد مشروطه‌خواه، به مفهوم

جدید وطن و ملت اشاره کرده بود.

- نویسنده‌ی کتاب، بر این باور است که روشنفکران در جریان عمیق‌ترین چالش‌های میان دو گروه اهل

شریعت غایب بودند.

- طباطبایی در واپسین فصل کتاب، به نقادی روشنفکران ایرانی پرداخته است. او در این فصل، همچون کتاب قبلی خود، «علی شریعتی» را ایدئولوژی می‌داند که به تجربه مشروطیت بی‌اعتنا بود و در تخریب دستاوردهای آن می‌کوشید. داوری‌های او در باب دکتر علی شریعتی و نگاه او به مشروطیت، چون دیگر داوری‌های او در باب این متفکر ایرانی بی‌پایه است.

- داوری طباطبایی درباره‌ی جنبش چپ ایرانی هم نادرست است. همه‌ی جریان‌های فکری که نمی‌توانند به مشروطیت از دریچه‌ی تاریخ اندیشه، آن هم با تلقی طباطبایی بنگرند.

ج: علوم ارتباطات

توسعه از رهگذر رسانه شنیداری؛ نسترن خواجه نوری؛ کتاب ماه علوم اجتماعی؛ شماره ۹، آذر ۱۳۸۷، صص ۳۳-۳۸.

این مقاله نقدی است بر کتاب «رادیو و ارتباط توسعه‌ای» نوشته‌ی «سیداحمد خاتون آبادی» که در ۲۲۱ صفحه از سوی انتشارات سروش در سال ۱۳۷۴ منتشر شده است.

منتقد پس از مقدمه‌ای در باب نقش رسانه‌های شنیداری در توسعه و تکامل جوامع بشری و نیز معرفی تفصیلی درونمایه‌ی کتاب به نقد و بررسی آن در محورهای زیر پرداخته است:

۱. بررسی و نقد کتاب از حیث شکلی:

- نبود تناسب میان فصل‌های کتاب

- متناسب نبودن عنوان کتاب با محتوا

- یکسان نبودن روش ارجاع‌دهی

- نبود پلان و روند متناسب و منسجم در کتاب

- تکرار موارد فصل اول در فصل سوم

۲. بررسی و نقد کتاب از حیث محتوا:

فصل اول:

- در فصل اول چند عنوان ذکر شده است: نیاز محسوس برای تحقیق، اهمیت تحقیق و ضرورت تحقیق. در حالی که به نظر می‌رسد هر سه مورد می‌تواند تحت عنوان «اهمیت و ضرورت تحقیق» مطرح شود.

- در طرح مسئله به سؤال یا مسئله اساسی تحقیق اشاره نشده است.

- در روش تحقیق اشاره شد که از روش توصیفی تحلیلی برای انجام تحقیق استفاده شده است. این در حالی است که روش توصیفی خود انواعی دارد که در این اثر نوع آن مشخص نیست.

فصل دوم:

در حقیقت مبانی نظری تحقیق است که باید دربردارنده‌ی شاخص‌ترین نظریه‌های مرتبط با موضوع و فرضیه‌های تحقیق باشد. متأسفانه برخی از این نظریات به طور دقیق بررسی و تحلیل نشده است.

فصل سوم:

- در این فصل به نمونه‌های آماری و روش‌های نمونه‌گیری اشاره نشده است.

- به نظر می‌رسد برای استخراج اطلاعات به دلیل ماهیت برخی از سؤالات بهتر بود پرسشنامه‌ای در ارتباط با برخی از سؤالات به شکل دیگری تنظیم می‌شد.

- در تحلیل جداول، اشاره‌ای به رد یا قبول فرضیه‌ها نشده است.

در پایان مراسم تندیس سیمین جشنواره نقد کتاب، لوح تقدیر و پنج عدد سکه تمام بهار آزادی به شایستگان تقدیر ششمین دوره‌ی جشنواره نقد کتاب اهدا شد.

شایستگان تقدیر بیست و ششمین دوره کتاب سال جمهوری اسلامی ایران

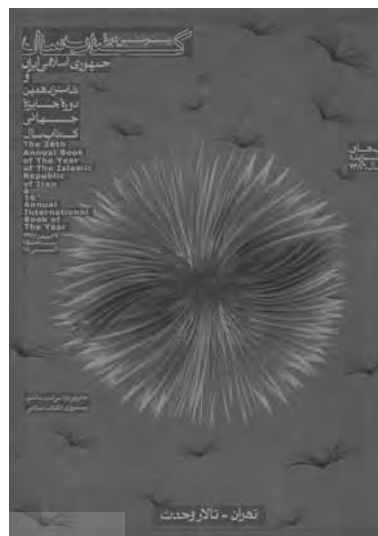
مراسم شایستگان تقدیر بیست و ششمین دوره‌ی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران همراه با هفدهمین دوره‌ی تجلیل از خادمان نشر همزمان با افتتاح هفدهمین دوره‌ی هفته کتاب در کتابخانه‌ی ملی جمهوری اسلامی ایران برگزار شد.

در این دوره، کتاب‌های چاپ اول سال ۱۳۸۶ در ۵۸ گروه مورد بررسی قرار گرفت. کتاب‌های ارسال شده به دبیرخانه‌ی کتاب سال ۱۵۲۲۱ عنوان بود که در مرحله‌ی اول داوری مورد ارزیابی قرار گرفتند و پس از حذف اولیه، تعداد ۳۲۷ عنوان کتاب به مرحله‌ی دوم داوری راه یافتند. در مرحله‌ی دوم داوری، کتاب‌های راه‌یافته به این مرحله توسط اساتید و صاحب‌نظران هر حوزه مورد بررسی قرار گرفته و از آن میان، تعداد ۲۱ کتاب (۱۲ کتاب تألیف و ۹ کتاب ترجمه) به عنوان کتاب برگزیده و تعداد ۴۰ کتاب (۲۱ کتاب تألیف، ۴ کتاب تصحیح و ۱۵ کتاب ترجمه) به عنوان کتاب‌های شایسته‌ی تقدیر انتخاب شده است.

تعداد کتاب‌های ارسالی به دبیرخانه در حوزه‌ی علوم اجتماعی (۱۹۳۹ عنوان) را دربرمی‌گرفت که به تفکیک هر رشته، در علوم اجتماعی ۳۷۰ عنوان، فرهنگ عامه ۱۰۸ عنوان، آمار ۳۸ عنوان، علوم سیاسی ۲۲۹ عنوان، اقتصاد ۲۳۴ عنوان، حقوق ۳۵۵ عنوان، حسابداری ۳۲ عنوان، مدیریت ۳۴۹ عنوان، بازرگانی ۶۵ عنوان و آموزش و پرورش ۱۸۷ عنوان را شامل می‌شود. بعد از حذف اولیه، تعداد ۴۷ عنوان به مرحله‌ی دوم داوری راه‌یافته‌اند.

برگزیدگان این دوره در ۱۹ بهمن‌ماه ۱۳۸۷ در تالار وحدت جوایز و لوح‌های خود را از ریاست محترم جمهور دریافت کردند. سه کتاب «نظریه احتمال»، تألیف «عین‌الله پاشا» از انتشارات دانشگاه تربیت معلم و «نظریه‌های فلسفه احتمال»، تألیف «دانلد گیلیز»، ترجمه‌ی «محمدرضا مشکانی» از انتشارات دانشگاه صنعتی شریف و مؤسسه انتشارات علمی در رشته‌ی آمار و کتاب «نظریه‌های مالی نوین»، تألیف «رابرت هاگن»، ترجمه‌ی «غلامرضا اسلامی بیدگلی»، «شهاب‌الدین شمس» و «هستی چیت‌سازان» در رشته‌ی حسابداری از برگزیدگان این دوره بودند.

شش کتابی که در زیر معرفی کوتاهی از آنها آورده شده است، از شایستگان تقدیر بیست و ششمین دوره‌ی کتاب سال می‌باشند که در ۲۳ آبان‌ماه سال جاری جوایز خود را از وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی دریافت کردند.

الف علوم اجتماعی

۱. کتاب «مددکاری اجتماعی: کار در جامعه» / تألیف «آلن توتلو تریز»، ترجمه‌ی «فریده همتی». تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، یازدهم + ۲۹۲ ص.

چکیده:

کار جامعه‌ای در ساده‌ترین تعریف عبارت است از: «فرآیند کمک به افراد برای اصلاح جوامع خود با قبول اقدام جمعی». تدارک این کمک، معمولاً مستلزم بکارگیری مددکاری حقوق‌بگیر است و در این کتاب بر کار آنها تأکید می‌شود. این افراد را مددکاران جامعه‌ای می‌گویند. با این حال رهبران اجتماعی بدون دستمزد نیز ممکن است خود را مددکاران جامعه‌ای بنامند، حتی اگر نقش اصلی آنها حمایت از عملیات ابتکاری خودجوش جامعه‌ای نباشد. مددکاران حقوق‌بگیر با عنوان‌های مختلفی بکار گرفته می‌شوند و ممکن است آنان را کارکنان خدمات داوطلبانه، کارمندان رابط، مددکاران توسعه و امثال آن نام نهند. این افراد ممکن است وظایف بسیار مختلفی را بر عهده بگیرند که نتیجه‌ی وسیع بودن دامنه‌ی گوناگونی کار جامعه‌ای است. همچنین کار جامعه‌ای را ممکن است تعداد زیادی از اعضای حرفه‌های خدماتی نظیر مددکاران اجتماعی، کارکنان مسکن یا مددکاران بهداشت به عنوان کاری اضافه بر وظایف معمولی به اجرا درآورند. کتاب حاضر حاوی مطالبی در خصوص نحوه‌ی کار کردن در جوامع و نیز دربردارنده‌ی اطلاعاتی است که در زمینه‌های جدید کار جامعه‌ای کاربرد دارد. کتاب برای دانشجویان رشته‌ی مددکاری اجتماعی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس مددکاری جامعه‌ای به ارزش ۲ واحد ترجمه شده است.

ب علوم سیاسی

۲. کتاب «تاریخ تحول دولت در اسلام» / تألیف «داود فیرحی». قم: دانشگاه علوم انسانی مفید، ۴۷۶ ص.

چکیده:

متن حاضر فرآیند تاریخی پیدایی و تحول دولت در جهان اسلام را - که شرط ضروری پیدایی و تحول اندیشه‌های سیاسی مسلمانان بوده است - دنبال می‌کند. کتاب با بحثی درباره‌ی ماهیت دولت در جهان اسلام آغاز می‌شود. آن‌گاه با تأمل در تحولات قبیله‌ی شبه جزیره‌ی عربستان قبل از اسلام، به مناسبات دیانت و ارزش‌های اسلامی با تجربه‌ی قبایلی، و دیالکتیک این با آن می‌پردازد. از چگونگی تأسیس و ساختار دولت - شهر پیامبر اسلام (ص) در مدینه، تا پیدایی و فروپاشی خلافت قریش (خلافت مدینه، امویان و بنی عباس) به اجمال بحث شده است. سپس، سه دولت بزرگ اسلامی یعنی دولت‌های اسماعیلی، عثمانی و صفویان به گونه‌ای مفصل‌تر مورد مطالعه قرار گرفته است. این دولت‌ها در عین حال که حامل میراث خلافت قریش هستند، خود

به پل ارتباطی گذشته و حال مسلمانان بدل شده و پیش‌درآمدی بر تحولات امروز دولت‌ها و جریان‌های اسلامی به شمار می‌آیند.

۳. کتاب «مقدمه‌ای بر روان‌شناسی سیاسی» / تألیف «مارتا کاتم» و دیگران، ترجمه‌ی «سیدکمال خرازی» و «جواد علاقبندراد». تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ده + ۴۶۶ ص، مصور.

چکیده:

این اثر در اصل برای درس روان‌شناسی سیاسی طراحی شده است، ولی برای هرکس که به مسائل سیاسی می‌اندیشد، به ویژه سیاست‌گذاران و مجریان سیاسی نیز مفید خواهد بود. دانشجویان با مطالعه‌ی این کتاب با ماجراهای غم‌انگیز سیاسی و اعمال هولناکی که افراد برای نیل به مقاصد سیاسی خود بر هم روا می‌دارند، آشنا می‌شوند و ریشه‌های روانی این افعال را درک می‌کنند. سیاست‌گذاران و مجریان سیاسی نیز به تأثیر ادراکات، شخصیت و پویایی گروهی در عملکرد افراد پی خواهند برد و در عین آشنایی با راه‌های جلوگیری از تعارض، حل تعارض و جبران آثار آن، درک روشن‌تری از رفتار سیاسی بسیار پیچیده‌ی گروه‌ها پیدا خواهند کرد.

مقدمه‌ای بر روان‌شناسی سیاسی بر اساس رویکرد شناختی و آخرین یافته‌های بشر در باب کارکردهای مغز نگاشته شده و در آن به موارد مستندی از حوادث و رفتارهای سیاسی در سطح رهبران کشورها و ملت‌ها و قومیت‌ها اشاره شده که این خود بر اعتبار کتاب افزوده است. این کتاب به ما می‌آورد که اگر می‌خواهیم در الگوهای رفتاری زیانبار بشر تأثیر بگذاریم و او را به الگوهای رفتاری مفیدتری ترغیب کنیم، باید ریشه‌های روانی رفتار سیاسی او را به درستی درک کنیم. این کتاب ابزار این درک را در اختیار خواننده قرار می‌دهد.

ج اقتصاد

۴. کتاب «اقتصاد ریاضی روش‌ها و کاربردها» / تألیف علی سوری. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، سیزده + ۵۱۸ ص، جدول، نمودار.

چکیده:

از آنجا که درس اقتصاد ریاضی، دامنه‌ی وسیعی از مباحث اقتصادی را شامل می‌شود، تنظیم کتابی که بتواند نیازهای این درس را تأمین کند، اگر نگوئیم غیرممکن، ولی بسیار دشوار است. بدین منظور در تدوین این کتاب سعی شده است تا آنچه مورد نیاز دوره‌های کارشناسی و بالاتر اقتصاد و رشته‌های مربوط است، گردآوری شود و در عین حال از ارائه‌ی مباحث مقدماتی کاملاً اجتناب شود.

کتاب در پنج بخش سامان یافته است. بخش اول شامل مباحثی از تعادل و تحلیل‌های ایستا و پویاست که کاربردهایی از ریاضیات عمومی، معادلات تفاضلی و دیفرانسیل در اقتصاد می‌باشد. اما بهینه‌یابی یکی از

باید مسیری که تاکنون طی شده مورد نقد و بررسی قرار گیرد و پس از آن در فرآیندی دموکراتیک، جهان، گزینه‌ی مناسب خویش را به سمت جهانی شدن انتخاب کند. بکارگیری فرآیندهای شفاف و دموکراتیک در این مسیر، گروه‌های ذی‌نفع را که به دنبال تأمین منافع خویش به ضرر گروه بسیاری از شهروندان هستند، بیش از پیش محدود می‌کند و در نهایت دوباره اخلاقیات را به دنیای تجارت باز می‌گرداند.

د حقوق

۶. کتاب «تاریخ تئوری‌های حقوقی اسلامی» / تألیف «وائل بن حلاق»، ترجمه‌ی محمد راسخ. تهران: نشر نی، ۴۴۰ ص. چکیده:

وائل بن حلاق یکی از برجسته‌ترین دانشمندان حقوق اسلامی است. وی در این کتاب، تاریخ تئوری‌های حقوقی اسلامی را از آغاز تا دوران مدرن بررسی می‌کند. این بررسی گزارش نسبتاً جامعی از شکل‌گیری اولیه‌ی تئوری حقوقی اسلامی است با تمرکز بر موضوعات و استدلال‌های عمده‌ی موجود در آن، که به مطالعه‌ی تحولات همزمان و تاریخی این تئوری در میان اهل سنت می‌پردازد. این تحولات به‌نوبه‌ی خود به ظهور طیفی غنی از آموزه‌های گوناگون منجر شده‌اند. همچنین ارتباط خاص میان واقعیات دینی اجتماعی با تولید گفتمان نظری حقوقی به طور نسبتاً تفصیلی به بحث گذاشته می‌شود. کتاب با بحث از اندیشه‌ی مدرن درباره‌ی مبانی نظری و روش‌شناختی حقوق اسلامی پایان می‌یابد و فهرستی از مشکلات روش‌شناسانه را که اصلاح‌گران مدرن با آن مواجهند و همچنین برخی از راهکارهایی را که برای صورت‌بندی جدید تئوری حقوقی پیشنهاد کرده‌اند، ارائه می‌دهد.

این کتاب از نظر دسته‌بندی مطالب، رویکرد به موضوع و شیوه‌ی نقد، در نوع خود منحصر به فرد است و مواد لازم برای فهم علم اصول فقه (تئوری حقوقی اسلامی) به طور خاص و حقوق اسلامی به طور عام را فراهم می‌آورد. این ویژگی در کنار شیوه‌ی بیان و ساختار مستحکم کتاب، بی‌تردید طیف وسیعی از خوانندگان را از میان دانشجویان، طلاب و علمای دینی و علاقه‌مندان به پژوهش درباره‌ی اسلام و سیر تکاملی آن، به خود جذب خواهد کرد.

مباحث اساسی در اقتصاد است که دامنه‌ی وسیعی از مباحث اقتصادی را دربرمی‌گیرد. بر این اساس بخش‌های دوم، سوم و چهارم به مبحث بهینه‌یابی اختصاص دارد. بخش دوم و سوم درباره‌ی حالتی است که یک تصمیم‌گیرنده وجود دارد و شامل بهینه‌یابی ایستا (بهینه‌یابی غیرمقید و مقید، بهینه‌یابی غیرخطی) و پویا (حساب تغییرات و نظریه‌ی کنترل بهینه) است. بخش چهارم نیز به نظریه‌ی بازی‌ها (بازی‌های ایستا و پویا با اطلاعات کامل) اختصاص دارد که نوعی از بهینه‌یابی است که در آن، بین تصمیم‌گیرندگان، تقابل یا همسویی وجود دارد. بخش پنجم به جدول داده‌ساده و کاربردهای آن می‌پردازد که یکی از روش‌های تحلیل اقتصادی است و جایگاه و کاربردهای ویژه‌ای در اقتصاد دارد.

۵. کتاب «نگاهی نو به جهانی شدن» / تألیف «جوزف ای. استیگلیتز»، ترجمه‌ی «مسعود کرباسیان». تهران: نشر چشمه، ۴۱۵ ص.

چکیده:

نظریه‌ی جهانی شدن از زمانی که به منزله‌ی یک چارچوب فکری و عملی جدید به دنیا عرضه شد تا امروز، مسیری پرچالش را پشت سر گذاشت. بسیاری از کشورهای جهان از دستاوردهای این پدیده بهره‌مند شدند و مسیر توسعه را با سرعتی شگرف پیمودند، اما در برخی کشورها این امر منجر به گسترش شکاف بین فقیر و غنی و فقیرتر شدن مردم شده است. جوزف استیگلیتز (نگارنده‌ی کتاب حاضر) برنده‌ی جایزه‌ی نوبل اقتصاد ۲۰۰۱ در این کتاب اقداماتی را تشریح می‌کند که برای اثربخش کردن فرآیند جهانی شدن ضرورت دارد و خاطر نشان می‌سازد: «این پدیده اگر به‌درستی هدایت شود، می‌تواند منافع بسیاری را به صورتی منصفانه برای کشورهای در حال توسعه دربر داشته باشد». وی با نقد و بررسی مسیری که جهان تاکنون در زمینه‌ی جهانی شدن پشت سر گذاشته، معتقد است جهانی شدن به شکلی که اکنون وجود دارد یک پدیده‌ی تحمیلی است که موجب دشوار شدن دستیابی به توازن مورد نیاز جهانی شده است. به اعتقاد او جهانی شدن نباید - چنان که تاکنون بوده محیط زیست را تخریب کند، به نابرابری‌ها دامن بزند، تنوع فرهنگی را تضعیف کند و عدالت را از بین ببرد. وی راه حل خویش را برای اصلاح مسیر جهانی شدن به این شکل مطرح می‌کند که

اصلاحیه

- در خصوص کتاب ماه علوم اجتماعی شماره‌ی ۲۰، در مطالب ذیل اشتباهی صورت گرفته است. ضمن پوزش از خوانندگان و نویسندگان محترم به شرح ذیل اصلاح می‌گردد.
- ۱- در صفحه‌ی ۳۰، کتاب تحلیل منطقه‌ای و سطح‌بندی سکونتگاه‌ها، نویسنده‌ی آن «دکتر پرویز اجلالی» می‌باشند و «دکتر غلامرضا لطیفی» فقط آن را معرفی کرده‌اند.
- ۲- در صفحه‌ی ۱۰۴، «نگاهی اجمالی به تعدادی از تئوری‌های مکانی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای»، فعالیت مشترک آقایان «دکتر غلامرضا لطیفی» و «دکتر پرویز اجلالی» است.